ARREST VAN HET HOF (Tweede kamer)

13 december 2001 *

In zaak C-206/00,

betreffende een verzoek aan het Hof krachtens artikel 234 EG van het Tribunal administratif de Châlons-en-Champagne (Frankrijk), in het aldaar aanhangige geding tussen

Henri Mouflin

en

Recteur de l'académie de Reims,

in tegenwoordigheid van:

Syndicat général de l'Éducation nationale et de la Recherche publique CFDT de la Marne (SGEN CFDT 51),

om een prejudiciële beslissing over de uitlegging van artikel 119 EG-Verdrag (de artikelen 117-120 EG-Verdrag zijn vervangen door de artikelen 136 EG-143 EG)

* Procestaal: Frans.

en richtlijn 79/7/EEG van de Raad van 19 december 1978 betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid (PB 1979, L 6, blz. 24),

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE (Tweede kamer),

samengesteld als volgt: N. Colneric, kamerpresident, R. Schintgen en V. Skouris (rapporteur), rechters,

advocaat-generaal: S. Alber,
griffier: R. Grass,

gelet op de schriftelijke opmerkingen ingediend door:

— H. Mouflin en Syndicat général de l'Éducation nationale et de la Recherche publique CFDT de la Marne (SGEN CFDT 51), vertegenwoordigd door H. Masse-Dessen, avocat,

— de Franse regering, vertegenwoordigd door R. Abraham en A. Lercher als gemachtigden,

— de Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door H. Michard als gemachtigde,

gezien het rapport van de rechter-rapporteur,

gehoord de conclusie van de advocaat-generaal ter terechtzitting van 15 mei 2001,

het navolgende

Arrest

1 Bij vonnis van 25 april 2000, bij het Hof ingekomen op 25 mei daaraanvolgend, heeft het Tribunal administratif de Châlons-en-Champagne krachtens artikel 234 EG twee prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van artikel 119 EG-Verdrag (de artikelen 117-120 EG-Verdrag zijn vervangen door de artikelen 136 EG-143 EG) en richtlijn 79/7/EEG van de Raad van 19 december 1978 betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid (PB 1979, L 6, blz. 24).

2 Deze vragen zijn gerezen in het kader van een geding tussen H. Mouflin, leraar, ondersteund door het Syndicat général de l'Éducation nationale et de la Recherche publique CFDT de la Marne (hierna: „SGEN CFDT 51"), en de recteur de l'académie de Reims, met betrekking tot de wettigheid van het besluit van 10 november 1998 houdende intrekking door de onderwijsinspecteur (inspecteur d'académie de la Marne) van zijn eerder besluit van 20 oktober 1998, waarbij de loopbaanbeëindiging van Mouflin werd aanvaard, zodat hij zijn rustpensioenrechten kon doen gelden met onmiddellijke ingang van het pensioen.

Toepasselijke bepalingen

Gemeenschapsrecht

3 Artikel 119, eerste en tweede alinea, EG-Verdrag bepaalt:

„Iedere lidstaat verzekert gedurende de eerste etappe en handhaaft vervolgens de toepassing van het beginsel van gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers voor gelijke arbeid.

Onder beloning in de zin van dit artikel dient te worden verstaan het gewone basis- of minimumloon of -salaris, en alle overige voordelen in geld of in natura die de werkgever direct of indirect aan de werknemer uit hoofde van zijn dienstbetrekking betaalt."

4 Sinds 1 mei 1999 bepaalt artikel 141, leden 1 en 2, eerste alinea, EG:

„1. Iedere lidstaat draagt er zorg voor dat het beginsel van gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke werknemers voor gelijke of gelijkwaardige arbeid wordt toegepast.

2. Onder beloning in de zin van dit artikel dient te worden verstaan het gewone basis- of minimumloon of -salaris en alle overige voordelen in geld of in natura die de werknemer uit hoofde van zijn dienstbetrekking direct of indirect van de werkgever ontvangt."

5 Artikel 3, lid 1, sub a, derde streepje, van richtlijn 79/7 bepaalt:

„Deze richtlijn is van toepassing op:

a) de wettelijke regelingen die bescherming bieden tegen de volgende eventualiteiten:

[...]

— ouderdom."

6 Artikel 4 van deze richtlijn bepaalt:

„1. Het beginsel van gelijke behandeling houdt in dat iedere vorm van discriminatie op grond van geslacht, hetzij direct, hetzij indirect door verwijzing naar met name echtelijke staat of gezinssituatie, is uitgesloten in het bijzonder met betrekking tot:

— de werkingssfeer van de regelingen alsmede de voorwaarden inzake toelating tot de regelingen,

— de verplichting tot premiebetaling en de premieberekening,

— de berekening van de prestaties, waaronder begrepen verhogingen verschuldigd uit hoofde van de echtgenoot en voor ten laste komende personen, alsmede de voorwaarden inzake duur en behoud van het recht op de prestaties.

2. Het beginsel van gelijke behandeling doet geen afbreuk aan de bepalingen betreffende de bescherming van de vrouw wegens moederschap."

7 Artikel 7, lid 1, sub a, van deze richtlijn luidt als volgt:

„1. Deze richtlijn doet geen afbreuk aan de bevoegdheid van de lidstaten om van haar werkingssfeer uit te sluiten:

a) de vaststelling van de pensioengerechtigde leeftijd met het oog op de toekenning van ouderdoms- en rustpensioenen en de gevolgen die hieruit kunnen voortvloeien voor andere prestaties;

[...]"

Nationaal recht

8 De Franse rustpensioenregeling voor ambtenaren is vastgesteld in de Code des pensions civiles et militaires de retraite (wetboek inzake burgerlijke en militaire

rustpensioenen; hierna: „pensioenwet"). De thans geldende pensioenwet vloeit voort uit wet nr. 64-1339 van 26 december 1964 (JORF van 30 december 1964), waarbij de in bijlage bij decreet nr. 51-590 van 23 mei 1951 gehechte vorige tekst van de pensioenwet is vervangen, evenals uit verschillende latere wijzigingen.

9 Artikel L. 1 van de pensioenwet bepaalt:

„Het pensioen is een geldelijke, persoonlijke en levenslange uitkering die wordt toegekend aan burgerlijke en militaire ambtenaren en, na hun overlijden, aan hun bij wet aangeduide rechtverkrijgenden, ter vergoeding van de diensten die zij tot aan de regelmatige beëindiging van hun functie hebben verricht.

Het bedrag van het pensioen, dat wordt vastgesteld met inachtneming van het niveau, de duur en de aard van de verrichte diensten, verzekert de begunstigde aan het einde van zijn loopbaan materiële levensomstandigheden die overeenkomen met de waardigheid van zijn ambt."

10 Artikel L. 24-I-3°, sub b, van de pensioenwet luidt als volgt:

„Het genot van het burgerlijk pensioen treedt onmiddellijk in:

[...]

3° voor de vrouwelijke ambtenaar:

[...]

b) wanneer onder de voorwaarden van artikel L. 31 is vastgesteld:

dat zij invalide of ongeneeslijk ziek is zodat zij haar vroegere functie niet meer kan uitoefenen;

of dat haar echtgenoot invalide of ongeneeslijk ziek is zodat hij geen beroepswerkzaamheden meer kan uitoefenen."

11 Artikel L. 31 van de pensioenwet bepaalt hoe het bestaan van de aangevoerde invaliditeit wordt vastgesteld en welke instantie ter zake bevoegd is.

De feiten van het hoofdgeding en de prejudiciële vragen

12 Mouflin is geboren in februari 1944, en is leraar en staatsambtenaar in het département de la Marne (Frankrijk).

13 Op grond van artikel L. 24-I-3° van de pensioenwet heeft hij om toekenning van een rustpensioen met onmiddellijke ingang verzocht, teneinde zijn ongeneeslijk zieke echtgenote te kunnen verzorgen.

14 Na gunstig advies van de bevoegde indelingsraad (commission de réforme) heeft de onderwijsinspecteur (inspecteur d'académie de la Marne), die departementaal directeur van het Ministerie van Onderwijs is, bij besluit van 20 oktober 1998 de loopbaanbeëindiging van Mouflin aanvaard.

15 Op 10 november 1998 werd dit besluit ingetrokken bij een nieuw besluit van de onderwijsinspecteur, onder verwijzing naar een brief van 6 november 1998 van de minister van Onderwijs die stelde „dat alleen vrouwelijke ambtenaren het recht hebben om met pensioen te gaan om hun invalide echtgenoot te verzorgen". Bijgevolg werd Mouflin herplaatst in zijn oorspronkelijke ambt.

16 Mouflin is tegen het besluit van 10 november 1998 opgekomen bij het Tribunal administratif de Châlons-en-Champagne.

17 Na voorlegging van het dossier aan de Conseil d'État voor advies en na ontvangst van dit advies op 4 februari 2000, heeft het Tribunal administratif de behandeling van de zaak geschorst en het Hof om een prejudiciële beslissing verzocht over de volgende vragen:

„1) Zijn de ingevolge de Franse rustpensioenregeling voor ambtenaren uitgekeerde pensioenen een beloning in de zin van artikel 119 EG-Verdrag, thans

artikel 141 EG? Zo ja, is artikel L. 24-I-3° van de Code des pensions civiles et militaires de retraite in strijd met het beginsel van gelijke beloning?

2) Ingeval artikel 119 EG-Verdrag niet van toepassing is, staan de bepalingen van richtlijn 79/7/EEG van 19 december 1978 er dan aan in de weg, dat Frankrijk bepalingen als artikel L. 24-I-3° van de Code des pensions civiles et militaires de retraite handhaaft?"

De eerste vraag

18 Uit de tekst van de verwijzingsbeslissing in haar geheel blijkt duidelijk dat de verwijzende rechter met zijn eerste vraag het Hof alleen heeft verzocht om uitlegging van artikel 119 EG-Verdrag. De vermelding in deze vraag van artikel 141 EG naast artikel 119 EG-Verdrag is slechts bijkomstig en is alleen bedoeld om het nummer aan te geven van de bepaling die sinds de inwerkingtreding van het Verdrag van Amsterdam in de plaats van artikel 119 EG-Verdrag is gekomen.

19 In die omstandigheden moet de eerste vraag alleen op basis van artikel 119 EG-Verdrag worden beantwoord.

Het eerste onderdeel

20 Met het eerste onderdeel van zijn eerste vraag, wenst de verwijzende rechter in wezen te vernemen of de ingevolge een regeling als de Franse rustpensioenregeling voor ambtenaren uitgekeerde pensioenen binnen de werkingssfeer van artikel 119 EG-Verdrag vallen.

21 Dienaangaande zij eraan herinnerd dat in het arrest van 29 november 2001, Griesmar (C-366/99, Jurispr. blz. I-9383), dezelfde vraag aan het Hof werd voorgelegd.

22 In dit arrest heeft het Hof voor recht verklaard, dat de ingevolge een regeling als de Franse rustpensioenregeling voor ambtenaren uitgekeerde pensioenen binnen de werkingssfeer van artikel 119 EG-Verdrag vallen.

23 Bijgevolg moet op het eerste onderdeel van de eerste vraag worden geantwoord, dat de ingevolge een regeling als de Franse rustpensioenregeling voor ambtenaren uitgekeerde pensioenen binnen de werkingssfeer van artikel 119 EG-Verdrag vallen.

Het tweede onderdeel

24 Met het tweede onderdeel van zijn eerste vraag wenst de verwijzende rechter in wezen te vernemen, of een nationale bepaling als artikel L. 24-I-3°, sub b, van de pensioenwet in strijd is met het beginsel van gelijke beloning, voorzover daarbij

het recht op een rustpensioen met onmiddellijke ingang alleen wordt toegekend aan vrouwelijke ambtenaren wier echtgenoot invalide of ongeneeslijk ziek is en dus geen beroepswerkzaamheden meer kan uitoefenen, waardoor mannelijke ambtenaren die zich in dezelfde situatie bevinden van dit recht worden uitgesloten.

25 Mouflin en het SGEN CFDT 51 betogen dat artikel L. 24-I-3° van de pensioenwet artikel 119 EG-Verdrag schendt door aan vrouwelijke ambtenaren het recht toe te kennen vroeger met pensioen te gaan dan mannelijke ambtenaren die in dezelfde situatie verkeren.

26 De Commissie concludeert in dezelfde zin.

27 De Franse regering wijst erop dat een circulaire betreffende de uitlegging van artikel L. 24-I-3° van de pensioenwet wordt voorbereid, zodat de betrokken diensten die bepaling voortaan ongeacht het geslacht van de ambtenaar zullen kunnen toepassen. Wat de beantwoording van het tweede onderdeel van de eerste vraag betreft, refereert deze regering zich aan de wijsheid van het Hof.

28 Opgemerkt zij dat het in artikel 119 EG-Verdrag neergelegde beginsel van gelijke beloning, evenals het algemene non-discriminatiebeginsel waarvan het een bijzondere uitdrukking vormt, onderstelt dat de betrokken mannelijke en vrouwelijke werknemers zich in een vergelijkbare situatie bevinden (zie arrest van 16 september 1999, Abdoulaye e.a., C-218/98, Jurispr. blz. I-5723, punt 16).

29 Wat het in artikel L. 24-I-3° van de pensioenwet vastgestelde recht op een rustpensioen met onmiddellijke ingang betreft, bevinden mannelijke en vrouwe-

lijke ambtenaren zich in een vergelijkbare situatie. Niets wijst er immers op dat de situatie van een mannelijke ambtenaar wiens echtgenote invalide of ongeneeslijk ziek is en geen beroepswerkzaamheden meer kan uitoefenen, verschilt van de situatie van een vrouwelijke ambtenaar wier echtgenoot in gelijke omstandigheden invalide of ziek is.

30 Artikel L. 24-I-3° van de pensioenwet kent evenwel geen recht op een rustpensioen met onmiddellijke ingang toe aan een mannelijke ambtenaar wiens echtgenote invalide is. Deze bepaling vormt dus een discriminatie op grond van geslacht ten opzichte van een mannelijke ambtenaar die zich in een dergelijke situatie bevindt.

31 Bijgevolg moet op het tweede onderdeel van de eerste vraag worden geantwoord, dat een nationale bepaling als artikel L. 24-I-3°, sub b, van de pensioenwet in strijd is met het in artikel 119 EG-Verdrag neergelegde beginsel van gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke werknemers, voorzover daarbij het recht op een rustpensioen met onmiddellijke ingang alleen wordt toegekend aan vrouwelijke ambtenaren wier echtgenoot invalide of ongeneeslijk ziek is en dus geen beroepswerkzaamheden meer kan uitoefenen, waardoor mannelijke ambtenaren die zich in dezelfde situatie bevinden van dit recht worden uitgesloten.

De tweede vraag

32 Deze vraag was gesteld voor het geval dat artikel 119 EG-Verdrag niet van toepassing zou zijn op de ingevolge een regeling als de Franse rustpensioenregeling voor ambtenaren uitgekeerde pensioenen. Uit het antwoord op het eerste onderdeel van de eerste vraag blijkt echter, dat de ingevolge een dergelijke regeling uitgekeerde pensioenen wél binnen de werkingssfeer van deze verdragsbepaling vallen.

33 De tweede vraag behoeft dan ook niet te worden beantwoord.

Kosten

34 De kosten door de Franse regering en de Commissie wegens indiening van hun opmerkingen bij het Hof gemaakt, kunnen niet voor vergoeding in aanmerking komen. Ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen.

HET HOF VAN JUSTITIE (Tweede kamer),

uitspraak doende op de door het Tribunal administratif de Châlons-en-Champagne bij vonnis van 25 april 2000 gestelde vragen, verklaart voor recht:

De ingevolge een regeling als de Franse rustpensioenregeling voor ambtenaren uitgekeerde pensioenen vallen binnen de werkingssfeer van artikel 119 EG-Verdrag (de artikelen 117-120 EG-Verdrag zijn vervangen door de artikelen 136 EG-143 EG).

Een nationale bepaling als artikel L. 24-I-3°, sub b, van de Franse Code des pensions civiles et militaires de retraite is in strijd met het in artikel 119 EG-Verdrag neergelegde beginsel van gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke werknemers, voorzover daarbij het recht op een rustpensioen met onmiddellijke ingang alleen wordt toegekend aan vrouwelijke ambtenaren wier echtgenoot invalide of ongeneeslijk ziek is en dus geen beroepswerkzaamheden meer kan uitoefenen, waardoor mannelijke ambtenaren die zich in dezelfde situatie bevinden van dit recht worden uitgesloten.

Colneric Schintgen Skouris

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 13 december 2001.

De griffier

R. Grass

De president van de Tweede kamer

N. Colneric